

ANDREA DWORKIN

Pornography

Men Possessing Women

Published by Penguin Group 1989

Prijevod: Marina Pavičić, Osijek 2017.

Poglavlje 3

Markiz de Sade (1740-1814)

Kao muhe razuzdanim dječacima mi smo bogovima.

Ubijaju nas iz razonode.

Shakespeare, Kralj Lear

Donatien-Alphonse-Francois de Sade - poznat kao Markiz de Sade, poznat legiji svojih gorljivih obožavatelja kao Božanski Markiz - vodeći je svjetski pornograf. Kao takav utjelovljuje i definira muške seksualne vrijednosti. U njemu, može se pronaći silovatelja i pisca sve zajedno svezano u jedan podao čvor. Njegov život i pisanje dio su tkanine namočene krvlju imaginarnih i stvarnih žena. U svojem stvarnom životu mučio je i silovao žene. Bio je zlostavljač, silovatelj, otmičar i zlostavljač djece. U svojim je djelima neumorno slavio brutalnost kao suštinu eroticizma; seksualni odnos, mučenje i ubojstva su spojeni; nasilje i seks su istoznačnice. Njegov opus i legenda su preživjeli gotovo dva stoljeća zato što ga književni, umjetnički i intelektualni muškarci obožavaju, a politički mislioci Ljevice tvrde da je utjelovljenje slobode. Sainte-Beuve smatra da su Sade i Byron dva najveća izvora inspiracije inovativnim muškim velikanima koji su uslijedili. Baudelaire, Flaubert, Swinburne, Lautreamont, Dostoevski, Cocteau, i Apollinaire između ostalih pronašli su u Sadeu što je Paul Tillich, još jedan ljubitelj pornografije, nazvao "hrabrost da bude". Simone de Beauvoir napisala je dugačku apologiju za Sadea. Camus, koji je za razliku od Sadea imao averziju prema ubojstvu, romantizirao je Sadea kao osobu koja je "pokrenula veliku ofenzivu protiv neprijateljskog neba"¹ i koji je vjerojatno "prvi teoretičar potpune pobune"². Roland Barthes živio je i za najsitnije detalje Sadeovih zločina, onih počinjenih u stvarnom životu kao i onih na papiru. Sade je prethodnik Artaudovog teatra okrutnosti, Nietzscheove želje za moći, i pomame za silovanjem Williama Burroughs. U Engleskoj, 1966. godine, dvanaestogodišnji dječak i desetogodišnja djevojčica mučeni su i ubijeni od strane samo-prozvanog sljedbenika Sadea. Ubojica je svoje zločine fotografirao i snimio te ih zatim gledao iz zadovoljstva. U Sjedinjenim Američkim Državama, 1975. godine, organizirani kriminal navodno je prodavao "snuff" filmove privatnim kolekcionarima pornografije. U tim filmovima žene su sakaćene, rezane na komadiće, seksualno iskorištavane, i ubijane - savršena sinteza Sadea. Bilo je pregršt časopisa i filmova koji su prikazivali sakaćenje žena u svrhu seksualnog zadovoljstva. Richard Seaver je preveo tisuće stranica Sadeova pokolja na engleski jezik i on je ličnost koja je primarno odgovorna za publikaciju njegovih djela u pristupačnim izdanjima. Seaver je poštovana osoba u izdavačkoj industriji i bio je od velike važnosti

u propagiranju Sadeovog opusa i legende te je navodno napisao film o Sadeovom životu koji bi trebao snimiti Alain Resnais. Sadeov utjecaj prožima kulturu na svim nivoima. Njegova etika - apsolutno pravo muškaraca da siluje i muči "štogod poželi" - odjekuje u svakoj sferi.

Sade je rođen u francuskoj plemićkoj obitelji kao bliski rođak vladajućem monarhu. U svojoj mladosti Sade je odrastao s princem, od kojega je bio četiri godine stariji. Kada je bio četiri godine star njegova majka je napustila dvor i on je poslan da živi sa svojom bakom. U dobi od pet godina, poslan je da živi s ujakom, Abbe de Sade, svećenikom poznatim po svojim seksualnim indulgencijama. Sadeov otac, diplomata i vojnik, bio je odsutan u dobi kada se Sade formirao. Neizbježno, biografi vežu Sadeov karakter s osobnosti njegove majke, njezinim ponašanjem, i navodnim potiskivanjem seksualnosti, unatoč činjenici da se vrlo malo zna o njoj. Što se zna, ali se ne ističe dovoljno, jest da je Sade živio s muškim moćnicima. U poznim godinama pisao je o tome kako su ga ponižavali i kontrolirali.

U dobi od petnaest godina Sade je otišao u vojsku kao časnik. U toj dobi očito je počeo kockati i odlaziti u bordele. Kupovati žene bila mu je jedna od najvećih strasti u životu. Većina žena i djevojaka koje je zlostavljao tijekom života bile su žene u prostituciji i sluškinje. Sade je napredovao u vojsci i promaknut je nekoliko puta, a sa svakim promaknućem imao je sve više novca.

Oni ljevičari koji slave Sadea trebali bi se sjetiti da je Francuska prije revolucije bila prepuna gladnih ljudi. Feudalni sistem bio je okrutan i sirov. Prava aristokracije na rad i tijela siromašnih bila su neosporna i neosporavana. Tiranija klase bila je apsolutna. Sirotinja je prodavala što je mogla, uključujući sebe, kako bi preživjeli. Sade je naučio i pridržavao se etike svoje klase.

U dobi od gotovo dvadeset i tri Sade se zaljubio u ženu iz svoje klase, Laure de Lauris. Sadeova želja da se vjenčanju čim prije je spriječena kada je ona preklinjala svojeg oca da ne dopusti vjenčanje pod nikojim okolnostima. Sade je razbjesnila njezina "izdaja", čiji je uzrok vjerojatno bila spolna bolest od koje su oboje oboljeli. Sade je krivio nju da ga je zarazila, a njegovi biografi, uvijek vjerni, vjeruju mu na riječ, unatoč njegovoj tada već dugoj i prljavoj seksualnoj povijesti. Nema dokaza da je Laure de Lauris imala drugih seksualnih partnera.

Iste te godine, Sade je sklopio dogovoreni brak s Renee-Pelagie de Montreuil, starijom kćeri bogate obitelji. Nakon šest mjeseci, Sade je iznajmio osamljenu kuću u kojoj je ostvarivao svoje seksualne želje sa ženama koje je kupovao.

Pet mjeseci nakon braka, Sade je prestrašio i napao dvadesetogodišnju ženu iz radničke klase, Jeanne Testard. Jeanne Testard, izrađivačica lepezi, pristala je pružiti svoje usluge mladom plemiću. Odveo ju je u svoju privatnu kuću i zaključao u sobu. Sade joj je jasno dao do znanja da je zatočenica. Podvrgnuta je verbalnom zlostavljanju i poniženju. Posebice, Sade je bjesnio zbog njezinih tradicionalnih kršćanskih vjerskih uvjerenja. Rekao joj je da je masturbirao u kalež u crkvi i da je uzeo dvije hostije, stavio u ženu i zatim ju seksualno iskoristio. Testard je rekla Sadeu da je trudna i da neće

tolerirati maltretiranje. Sade ju je odveo u sobu punu bičeva, religijskih simbola i pornografskih slika. Htio je da Testard bičuje njega a zatim da on nju tuče. Odbila je. Uzeo je dva raspela, slomio jedan i masturbirao na drugi. Zahtijevao je da ona uništi onaj na koji je masturbirao. Odbila je. Prijetio joj je smrću s dva pištolja koja su bila u sobi i mačem kojeg je imao na sebi. Uništila je raspelo. Htio joj je dati klistir kako bi izvršila nuždu po raspelu. Odbila je. Htio ju je sodomizirati. Odbila je. Sade je prijetio, držao govore i prodike cijelu tu dugu noć bez jela ili sna. Prije nego ju je pustio natjerao ju je da potpiše prazan papir i da obeća da neće nikome reći što se dogodilo. Htio je da se nađu iduće nedjelje kako bi mogli imali spolne odnose s hostijom u njoj.

Čim ju je pustio, Testard je otišla na policiju. Sade je uhićen, vjerojatno zato što je policija intervjuirala prostitutke i otkrila kako je Sade zlostavljao mnoštvo njih. Sade je kažnjen zato što je postao neoprezan. Zatvoren je na dva mjeseca u zatvoru Vincennes u bijedi koja je bila vrlo uznemirujuća za jednog gospodina. Pisao je vlastima pisma u kojim ih je preklinjao da njegovoj obitelji ne otkriju prirodu njegovih zločina.

Nakon što je pušten iz zatvora Sade je započeo niz afera s glumicama i plesačicama, koje su u osamnaestom stoljeću gotovo uvijek bile kurtizane. Zadržao je nekoliko tih žena i nastavio kupovati i manje profinjene žene.

Sadeovo zlostavljanje žena u prostituciji postalo je tako alarmantno da je, unutar godine dana nakon brutalnog tretmana Testard, policija upozoravala svodnice da ne daju Sadeu žene. Sadeovi sluge pretraživali su ulice tražeći žrtve, a prema Sadeovim susjedima neki od njih bili su i muškarci.

Tijekom tog razdoblja uspio je i oploditi svoju ženu koja mu je rodila sina.

Na Uskršnju nedjelju, 1768. godine, rano u jutro Rose Keller, žena u srednjim tridesetima, imigrantica iz Njemačke, udovica, nezaposlena predilica pamuka, prišla je Sadeu da ga moli milostinju. Ponudio joj je posao čistačice. Pristala je. Rekao joj je da će biti sita i da će se prema njoj ponašati ljubazno.

Sade je odveo Keller u svoju privatnu kuću. Odveo ju je u zamračenu sobu u kojoj su prozori bili prekriveni daskama i rekao da će joj donijeti hrane. Zaključao ju je u sobu. Nakon sat vremena se vratio da ju odvede u drugu sobu. Reкао joj je da se skine. Odbila je. Strgnuo joj je odjeću, bacio ju licem dolje na kauč, svezao joj ruke i noge užetom. Brutalno ju je bičevao. Uzeo je nož i rekao joj da će ju ubiti. Prema Keller, Sade ju je nastavio rezati i trljati rane voskom. Vjerujući da će umrijeti, Keller ga je molila da ju ne ubije dok se ne ispovijedi za Uskrs. Kada je završio s njom, odveo ju je u prvu sobu i naredio da se opere i utrlja alkohol u rane. To je i učinila. Također je utrljao u rane mast koju je sam izmislio. Bio je ponosan na svoj izum za koji je tvrdio da zacjeljuje rane vrlo brzo. Kasnije je Sade tvrdio da je platio Keller da je bičuje kako bi mogao testirati mast. Sade joj je donio hranu. Odveo ju je u sobu gdje ju je pretukao i zaključao ju tamo. Keller je zaključala vrata iznutra. Skinula je nekoliko dasaka s prozora nožem, čime se usput ozlijedila, napravila uže od posteljine, izašla kroz prozor

i spustila se uza zid. Sadeov sluga ju je lovio i nudio novac da se vrati. Odgurnula ga je i otrčala.

Keller je pretrpjela strašne ozlijede i odjeća joj je bila potrgana. Trčala je dok nije susrela seljanku kojoj je ispričala što joj se dogodilo. Pridružile su im se druge žene. Pregledale su je i odvele je neprikladnom činovniku s obzirom da je lokalni sudac bio odsutan. Pozvan je policajac iz drugog mjesta koji ju je saslušao. Pregledao ju je liječnik i pruženo joj je utočište.

Sadeova punica, Madame de Montreuil, uvjerala je Rose Keller da povuče prijavu velikim iznosom novca. Unatoč tom dogovoru, Sade je zatvoren na gotovo osam mjeseci. U tom periodu uspio je ponovno oploditi svoju ženu. Kada se vratio u Lacoste, dom koji je dijelio sa svojom suprugom, ona je otišla u Pariz, gdje je sedam mjeseci kasnije rodila drugog sina. Sadeova potraga za drugim ženama počela je čim je pušten. Sade je tek povremeno bio dio života Renee-Pelagie s kojom je u travnju 1771. godine dobio kći. U rujnu 1771. je započeo aferu s mlađom sestrom svoje supruge, Anne-Prospere.

U lipnju 1772. Sade je otputovao u Marseilles sa svojim slugom Latourom. Tijekom kratkog posjeta Latour je pribavio pet žena u prostituciji za Sadea. Sade je (u raznim kombinacijama) tukao, seksualno napastvovao, i nasilno sodomizirao žene, uz svoje uobičajene prijetnje još jačeg nasilja i smrti. Svojeg slugu je natjerao da sodomizira barem jednu od žena i njega samog. U Marseillesu Sade je dodao još jednu dimenziju svojem uobičajenom repertoaru: poticao je žene da jedu slatkiše koji su bili natopljeni drogama. Žene nisu znale što jedu. Sadeovi branitelji tvrde da su slatkiši sadržavali bezazlene afrodizijake ili tvari koje izazivaju plinove, što je Sadeu bilo posebno simpatično. Dvema ženama je strašno pozlilo od slatkiša, dobile su intenzivne bolove u trbuhu, povraćale krv i crnu sluz. Žene su vjerovale da su otrovane, i neosporno je da kada bi pojele količinu koju je Sade želio da pojedu da bi se smrtno razboljele. Jedna od žena otišla je na policiju. Istraga o Sadeovoj brutalnosti nad pet žena u prostituciji - prisilno šibanje bičem, prisilna sodomija, pokušaj trovanja - dovela je do uhićenja Sadea i Latoura. Sade, sa Anne-Prospere kao njegovom ljubavnicom, i Latour pobjegli su u Italiju kako bi izbjegli uhićenje.

Sade i Latour su proglašeni krivim za trovanje i sodomiju (teško kazneno djelo) u odsutnosti. Osuđeni su na smrt. S obzirom da se kazna nije mogla provesti, spaljene su slike muškaraca.

Sadeova punica, Madame de Montreuil, suočena sa Sadeovom nepopravljivošću, možda u pokušaju da odvoji Anne-Prospere od njega, upotrijebila je svoj politički utjecaj da Sadea zatvori u Italiji. U iduća četiri mjeseca Sade je slao pisma visokim službenicima u Italiji i Francuskoj u kojima je oplakivao nepravdu njegovog zatočeništva i molio da bude oslobođen. Krajem četvrtog mjeseca je pobjegao. Ubrzo nakon bijega pisao je punici nekoliko puta tražeći novac. Kada to nije urodilo plodom, vratio se u Lacoste. Po njegovom povratku u Francusku ponovno je izdana naredba za njegovim uhićenjem. Ponovno je pobjegao. Nakon nekoliko tjedana opet se vratio u

Lacoste. Renee-Pelagie digla je optužnicu protiv svoje majke, vjerojatno u nadi da će taj pritisak ponukati Madame de Montreuil da iskoristi svoj utjecaj kako bi odbacili optužbe protiv Sadea. Unatoč pritužbama na Madame de Montreuil, novi nalog za uhićenjem je izdan. On je otišao u bijeg pa se opet vratio u Lacoste. Renee-Pelagie je i dalje pokušavala da joj uHITE majku. Njezini napori su urodili plodom kada su joj viski dužnosnici obećali da će njezin apel biti saslušan u parlamentu kako bi se ukinula presuda Sadeu. To bi dovelo do poništenja *lettre de cachet* (naredba kralja da se osoba zatvori bez suđenja i bez predodređene kazne) koja je također izdana protiv Sadea.

Sade je, s krajem njegovih pravnih problema na vidiku, pojačao svoju potragu za zadovoljstvom. Tražio je od svodnice Nanon da mu pronađe pet petnaestogodišnjih djevojaka koje su odvedene u Lacoste i podvrgnute Sadeovim brutalnostima. Njegova supruga sudjelovala je u tim seksualnim nastranostima. Postala je glavni branitelj za njegovo nasilje nad djevojkama, iako je, kako je jedna od njih potvrdila, i ona sama bila "prva žrtva njegovog bijesa koji se može opisati samo kao ludilo".³ Roditelji triju djevojaka podigli su optužnice protiv Sadea koji je odbio pustiti svoje zatočnice. Jedna od djevojaka je ozbiljno ozlijeđena. Poslana je Sadeovom ujaku, opatu, kako ne bi svjedočila protiv Sadea. Renee-Pelagie je učinila sve kako liječnik ne bi mogao liječiti djevojku, s obzirom da bi se dokazi o tjelesnoj ozlijeđi mogli upotrijebiti protiv Sadea i nje same. Madame de Montreuil, možda kako bi zaštitila svoju kći, pridružila se Renee-Pelagie i Sadeu u naporima da prisile njezine roditelje na odustajanje od tužbe. U međuvremenu, Sade je držao djevojke zatočene u Lacosteu. Vratit će ih samo u slučaju ako roditelji neće podići optužnice za otmicu.

Sade je doveo još žena i djevojaka u Lacoste. Ljudske kosti su pronađene u njegovom vrtu; tvrdio je da su ih podmetnule njegove ljubavnice iz šale. Nanon, svodnica, je ostala trudna s njime. Madame de Montreuil je uredila da se izda *lettre de cachet* za njenim uhićenjem. Nanon je zatvorena; njezina novorođena kći je umrla u Lacosteu nedugo nakon rođenja jer je dojilja ostala bez mlijeka.

Sadeu je opet prijetilo uhićenje. Ponovno je pobjegao u Italiju. Petnaestogodišnja djevojka koja je bila teško ozlijeđena i poslana njegovom ujaku se nije oporavila u tih devet mjeseci. Napokon je odvedena u bolnicu gdje je Sadeova obitelj učinila sve kako djevojka ne bi mogla razgovarati s nikime o tome što joj se dogodilo. Tada je već i njegov ujak vjerovao da Sadea treba zatvoriti.

Godinu dana je Sade putovao Italijom. Žalio se da je usamljen. Jedna od djevojaka još uvijek zatočenih u Lacosteu je umrla. Druga je pobjegla i otišla na policiju. Unatoč savjetima Renee-Pelagie Sade se vratio u Lacoste. Još mu je žena pribavljeno. Nastavio je trošiti novac na žene dok je Renee-Pelagie živjela gotovo u neimaštini. Zapošljavao je sluškinje, zaključavao ih i silovao. Otac jedne sluškinje pokušao je ubiti Sade. Njegova kći potpisala je izjavu braneci Sadea. Vlasti su naredile da se žena vrati ocu. Sade to nije učinio.

Ponovno su pokušali uhititi Sadea. On se skrio. Kada ga je Madame de Montreuil obavijestila da mu majka umire u Parizu, pošao je k njoj. Umrla je prije nego

je stigao, no je uhićen u Parizu. Madame de Montreuil je policiji otkrila njegovu lokaciju. Poslan je u Vincennes gdje je zatočen na gotovo šest godina. Premješten je u Bastilju 1784. godine. U Francuskoj se 1789. pripremala revolucija. Sade je namjestio improvizirani zvučnik iz svoje ćelije i poticao ljude da napadnu Bastilju. Premješten je u Charenton, umobolnicu. Dana 14. srpnja 1789. Bastilja je napadnuta i njezin upravitelj ubijen. Sade je pušten iz Charentona 1790. zajedno sa zatvorenicima koji su bili zatočeni za vrijeme starog režime putem *lettre de cachet*.

Tijekom godina zatočeništva u Vincennesu i Bastilji, Sade je napisao svoj opus po kojemu je poznat (iako njegova književna karijera nije započela u zatvoru; već je ranije bio napisao nekoliko djela i čak režirao kazališna događanja). Po njegovu puštanju na slobodu Renee-Pelagie, koju je Sade podvrgnuo izvanrednim preziru i zlostavljanju tijekom zatočeništva, ostavila ga je i formalno se razvela. Njegova ogorčenost prema njoj je bila neumoljiva. Očigledno je smatrao da joj je dao najbolje godine svojeg života, koje su bile sve samo ne savršene zbog zlobnog progona kojemu je bio podvrgnut. Posebice ju je krivio za gubitak rukopisa koji su mu oduzeti i uništeni tijekom opsade Bastilje. Nije ga uspjela spasiti kao što je zahtijevao, a možda je i sama spalila neke rukopise. U nadolazećim godinama dao se u ponovno stvaranje izgubljenih djela. Nakon oslobođanja Sade je po prvi puta upoznao svoju kći, sada odraslu ženu. Na prvi pogled ju je zamrzio. Početkom 1791. Sade je počeo živjeti s Marie-Constance Renelle, kojoj je posvetio *Justine* i s kojom je, prema biografima, imao iskren i predan odnos pun ljubavi. Nije više bio samo mladi bludnik. U zatvoru se jako udebljao, a francuska revolucija ga je lišila moći aristokrata. Nužda, taj poznati roditelj izuma, izrodio za par kratkih mjeseci Građanina Sadea.

Gotovo četiri godine Sade je hodao po tankom konopu u novoj političkoj situaciji. Igrao je ulogu osobe koju je zlostavljao stari režim, koja nije bila odana starim plemićima i u potpunosti je predana novom društvu. Držao je politički korektne govore, preimenovao ulice kako bi pokazivale ideologiju revolucije, i radio na tome kako da zadrži svoju imovinu od legitimnih potraživanja revolucije i svoje supruge. Prema biografima, Sadeova nužna ljudskost je demonstrirana tijekom Terora kada je bio član odbora koji je presuđivao ljudima iz Montreuila; mogao ih se odreći i dati ih pogubiti, ali nije to učinio. Vjerojatnije je da je Sade, besprijekoran u preživljavanju, razumio da tijekom Terora krivnja putem asocijacije bi mogla naposljetku dovesti do njegove vlastite smrti samo činjenicom da se družio s njima.

Revolucionarni vođa Jean-Paul Marat doznao je za prirodu zločina zbog kojih je Sade bio zatočen za vrijeme starog režima. Prokazao je Sadea ali greškom je pogubljena osoba sličnog imena. Marat, iako je uočio pogrešku, nije stigao ispraviti ju jer ga je ubila Charlotte Corday.

Pred kraj 1793. Sade je zatvoren pod optužbom da je 1791. dobrovoljno služio kralju. Sade je tvrdio da je mislio kako je pukovnija u kojoj je služio odana revoluciji. Ostao je u zatvoru do srpnja 1794. kada je osuđen na smrt. Administracija zatvora je

bila tako neučinkovita da ga se nije moglo pronaći. Nije smaknut. Kasnije tog mjeseca Robespierre je pogubljen i Teror je završio. Dva mjeseca kasnije Sade je pušten.

Napoleon je došao na vlast 1800. godine. U ožujku 1801. Sade je ponovno uhićen, ovog puta radi izdavanja razvratne književnosti (*Justine*, izdana 1791. i u novoj verziji ponovno 1797.; i *Juliette* izdana 1797.) Osim zatvaranja zbog anti-revolucionarne aktivnosti 1793., sva zatvaranja Sadea u Francuskoj do tada (bio je šezdeset godina star) bila su zbog počinjenja brutalnih zločina prema ljudima. Sade je poslan u zatvor putem sudskog naloga. Porekao je da je napisao *Justine* i *Juliette*, a posebno je osudio *Justine* kao prljavštinu. Zatvoren je u Sainte-Pelagie na dvije godine, a tijekom te dvije godine seksualno je napastvovao druge zatvorenike. Takvo nasilno ponašanje u zatvoru, ali i promjena politike da se kriminalci drže odvojeno od onih s mentalnih poteškoćama, imalo je za posljedicu njegovo premještanje u umobolnicu Bicete. Tamo je bio četrdeset i četiri dana kada je, na molbu njegovih sinova, prebačen u Charenton, gdje su životni uvjeti bili mnogo bolji, posebice s obzirom da je njegova obitelj plaćala njegov smještaj. Marie-Constance Renelle je bilo dopušteno da živi s njim. Također, Sade je imao dozvolu da režira skupa kazališna događanja, koja su bila otvorena za javnost.

Bilo je nekoliko pokušaja da ga se vrati u zatvor s obzirom da je mišljenje liječnika bilo da je on kriminalac, a ne luđak. Ali Sade je bio koristan voditelju Charentona, posebno kao redatelj drama. Tamo je i ostao do svoje smrti, 1814. godine, u dobi od sedamdeset i četiri. U zadnjih godinu-dvije svojega života, a tada je još uvijek živio s Renelle, imao je aferu s Madeleine Leclerc, koja je imala možda svega četrnaest godina, a koju mu je u suštini prodala njezina majka. Kako je naveo u svojem dnevniku, od nje je zahtijevao i dobio apsolutnu podčinjenost onako kako ju je cijeli svoj život on razumijevao i cijenio.

Igrati se s dlakama slonovog nosa je neprimjereno kada slon stoji na djetetu.

John Gardner, On Moral Fiction

U ženomrzačkoj kulturi posebno je teško ustvrditi da je zločin prema ženama važan. Vjerovanje da žene postoje kako bi služile muškarcu je tako staro, tako duboko ukorijenjeno, tako rasprostranjeno u svakodnevnoj primjeni, da se rijetko osporava, pa čak i od strane onih koji se diče i prepoznaje ih se po njihovim intelektualnim sposobnostima i etičkim vrlinama. Naričuće, divlje i jadikujuće ili umjerene, oštre i rigorozne feministkinje uporno ukazuju na ženu koja je stvarna i uistinu postoji i koja mora biti važna. Drugi vide samo nevažne sjene koje se kreću ispod nogu onih stvarnih ljudi kojima se događaju stvarne stvari - muškaraca - tako da u sobi u kojoj ima sto "ljudi", pola muškaraca i pola žena, osoba koja gleda sa muškog stajališta vidjet će

pedeset muškaraca i pedeset sjena. Siluj sjenu i gledaj kako nestaje. Siluj sjenu, i je li uopće važno? Ponekad se čini da su sjene te koje love. Ne mogu biti izgubljene. Slijede, odmah su za petama. Pripisani su im atributi zlonamjernosti. Sjene postaju zlokobne i opsjedajuće. U povijesti i biografijama, u filozofiji i književnosti, kultura muške nadmoći ovjekovječila je moć muškaraca nad ženama pretvarajući žene u sjene. Sramotne nejednakosti u životu održavaju se izvrtanjem i manipulacijom koja prožima takozvanu ne-fikciju. Što se događa muškarcima prikazuje se kao istinito i važno, a što se događa ženama je izostavljeno ili prikazano kao nevažno. Žene su prikazane kao sjene koje ili pokorno slijede ili zlonamjerno progone muškarce, ali nikada kao važna bića koja su od značaja.

Stoga filozof Georges Bataille, u svojem djelu *Smrt i Putenost* (Death and Sensuality), može pisati bez srama (ili do pojave ženskog pokreta bez straha od proturječnosti): „U svom životu de Sade je uzimao druge ljude u obzir, ali njegovo poimanje ispunjenja koje mu se vrtjelo po glavi uvijek iznova u svojoj samotnoj ćeliji dovelo ga je da u potpunosti (u pisanom obliku) poriče tvrdnje drugih ljudi.“⁴ Sade je, naravno, poricao tvrdnje drugih ljudi od svoje mladosti, ali „drugi ljudi“ se najprije odnosilo na žene, stvarne žene, i iz tog razloga su za Bataillea „drugi ljudi“ beznačajni.

Isto tako, Donald Thomas, jedan Sadeovih posljednjih biografa, može tvrditi: „Okrutnosti njegove fikcije su u popriličnoj proturječnosti s gotovo svim Sadovim ponašanjem...“⁵ Thomas također inzistira da su Sadove seksualne želje „u velikoj mjeri zadovoljene u njegovoj fikciji.“⁶ Zlostavljana tijela žena, nagomilana u hrpe kroz okrutan i nesavjestan život, su odbačena jednostavnim iskrivljavanjem ili potpunim poricanjem. Thomas, kojemu nije ispod časti pisati lažnu povijest kako bi trivijalizirao Sadove brutalnosti nad ženama, s ovom intelektualnom majstorijom čini da žrtva nestaje u dimu:

Istinski problem Markiza de Sade nije u tome da je imao sklonost tući djevojke koje je zaposlio ili koje je podčinjavao nesvakidašnjim seksualnim činovima, već što je to činio sredinom 18. stoljeća kada je postojala veća mogućnost da će se one požaliti i da će naići na razumijevanje.⁷

Važno je istaknuti da je feudalni sistem poprilično efikasno obeshrabrivao žene u prostituciji od odlaska na policiju s prigovorima na plemiće.

Simone de Beauvoir, u eseju „Moramo li spaliti Sadea?“ (Must We Burn Sade?) objavljenog u ranim pedesetima, također uspijeva prikazati zločin i žrtve gotovo nevidljivima: „Zapravo, bičevanje par djevojaka (za unaprijed dogovorenu cijenu) je dosta minoran podvig; ali to što je tome Sade pridavao toliko na značaju dovoljno je da baci sumnju na njega.“⁸

Richard Saever i Austryn Wainhouse, koji su Sadeove radove preveli na engleski, u svojem predgovoru su u potpunosti i nepošteno zanijekali prava žena kao ljudskog bića:

Sade, dosljedan samom sebi, jednom je zabilježio u pismu svojoj ženi da ga vlasti imalo shvaćaju ne bi ga zatvorili da spletkari i sanjari i ima filozofske rasprave divlje i osvetoljubive i neograničene kao nijedne prije; pustili bi ga na slobodu okruženog njegovim haremom na kojem bi se gostio. Ali društva ne ugađaju čudnim ukusima; osuđuju ih. Stoga je Sade postao pisac.⁹

Ponovno su brutalnosti prema ženama izvrnute, ovog puta nešto manje opasno i manje značajno od napisanog. Žrtve Sadeovog seksualnog terorizma su manje važne od „filozofskih rasprava“. Ova procjena vrijednosti nije konačni rezultat nekih moralnih dvojbi; posve je besramna.

Knjigu za knjigom, Sadeovi biografi pišu o ženama koje je Sade zlostavljao nevidljivom tintom ili kivno. Norman Gear, u svojoj knjizi Božanski demon (The Divine Demon), je istovremeno maštovit i dovitljiv:

Nije li više nego dovoljno kažnjen za svoje grijehе? A i koji je njihov krajnji domet? Prouzrokovao je bol nekolicini djevojaka, ali ne baš nešto puno, i niti jedna nije ozbiljno nastradala. Zaveo je neke djevojke, ali nikada ih nije silovao. Većina žene koje je koristio u svojim orgijama sudjelovale su u velikoj mjeri dobrovoljno, za plaću, ili koliko god bilo neobično, jer im se sviđao... Čak se i jadna Rose Keller uskoro oporavila od batina, i bila je dobro nagrađena za to što je provela tjedan dana s bolnom stražnjicom. Što se tiče prostitutki iz Marseillesa – one su bile plaćene za svoje usluge i nisu bile podvrgnute nečemu što je takvima poput njih bilo neuobičajeno.¹⁰

Jean Paulhan, Sadovski je propovjednik i užasnut je što je Sade, značajno biće, zatočen zbog zlostavljanja sjena:

Čini se utvrđenim da je Sade udario po stražnjici kurvu u Parizu: odgovara li to kazni od godinu dana u zatvoru? Neki slatkiši kao afrodizijak jednoj djevojci u Marseillesu: opravdava li to deset godina u Bastilji? On zavede svoju šogoricu: opravdava li to mjesec dana u zatvoru? Zasmeta moćnoj i velevažnoj rodbini svoje žene... opravdava li to dvije godine u tvrđavi? Pomogao je pobjeći nekolicini žirondinaca (usred smo Velikog terora Jacobinaca): opravdava i to godinu dana u samostanu Madelonnettes? Priznato je da je objavio nekoliko razvratnih knjiga, da je napao Bonaparteovu pratnju; a nije nemoguće da je hinio ludilo. Opravdava li to četrnaest godina u ludnici Charenton, tri u bolnici Bicete, i jednu u zatvoru Sainte-Pelagie? Ne čini li se da je za francusku vladu bilo kakav izgovor dovoljan da ga se stavi iza rešetaka?¹¹

Paulhan ne navodi niti Sadeove stvarne zločine niti stvarne uvjete zatočeništva; njegova verzija dopisništva između njih je u potpunosti hirovita. Ali posljedice njegove netočnosti nisu: Sade kao Žrtva je nadaleko poznat, dok su njegove žrtve izbrisane.

Sadeovi biografi pokušavaju opravdati, trivijalizirati, ili zaniijekati (čak iako arhivska građa dokazuje da činjenice postoje) svaki napad koji je Sade ikada počinio prema ženama i djevojkama. Posebice, neumorni napori su učinjeni kako bi umanjili otmicu i mučenje Rose Keller, Sadeovu prvu poznatu žrtvu koja nije bila žena u prostituciji.

Nasilje prema ženama u prostituciji, bez obzira na njihovu brutalnost, je ništa doli prihvatljive činjenice u životu. Tko, pitaju biografi s lažnim čuđenjem, može zaniijekati da su te „djevojke“ ovdje kako bi bile iskorištene? Pravo muškarca na seksualno zadovoljstvo pod njegovim vlastitim uvjetima je njegovo dano, prirodno pravo. Seksualno zadovoljstvo po definiciji i po svojoj prirodi opravdava uporabu sile, prijevare, ili nasilja. Cijena po zdravlje i dobrobit žene u prostituciji ne znači ništa. Njezina vlastita volja nema vrijednosti i nema pravo na vrijednost. Uporaba sile nad prostitutkama ne znači ama baš ništa. Sloboda, to sveto slovo, je vrednovana samo kada se koristi u odnosu na muške želje. Za žene, sloboda znači samo da su muškarci slobodni da ih koriste.

Pri opisivanju onoga što se obično naziva incident Rose Keller – uzvišeni eufemizam – čak i Sadeovi biografi prepoznaju da je njihov junak napravio nešto uistinu jako zločesto – osim ako je Rose Keller bila kurva i lažljivica. U tom slučaju Sadeova upotreba sile je beznačajna. Stoga su nakanili dokazati da je ona oboje, zadatak koji se pokazao laganim ne zbog istine (jer nije bila niti jedno) nego zbog moći biografu da odrede vlastite uvjete unutar prihvatljivih granica društva ženomrzaca. Rose Keller je bila kurva jer su sve žene kurve, a posebno one iz radničke klase; Rose Keller je bila kurva jer će se sve gladne i nezaposlene žene kurvati; Rose Keller je bila kurva jer ne postoji dokaz za svaki dan njezina života da se nije kurvala; Rose Keller je bila kurva jer je Sade rekao da je bila kurva; Rose Keller je bila kurva jer, nakon što je bila mučena i pobjegla, prihvatila je novac od Sadeove punice. Rose Keller je bila lažljivica jer sve su žene lažljivice, pogotovo kada optužuju muškarce da su ih prisiljavali na seksualne aktivnosti; Rose Keller je bila lažljivica jer je Sade rekao da je lažljivica; Rose Keller je bila lažljivica jer je prihvatila novac, što dokazuje da je cijelu priču izmislila kako bi dobila novac; Rose Keller je lažljivica jer tko je uopće ona u usporedbi s junačkim Sadeom.

Hobart Ryland, koji je preveo Sadeovu *Adelaide of Brunswick* na engleski, tvrdio je da je Keller „izmislila fantastičnu priču“. ¹² Geoffrey Gorer je bacio sumnju na njezinu vjerodostojnost pomnom analizom detalja: „Žena koja je pretrpjela takve ozlijede sigurno bi imala neke poteškoće u penjanju preko zidova.“ ¹³ Thomas je priznao da „su teške tjelesne ozlijede nanesene mladoj ženi“ i strogo je opomenuo da „nije upitno da za to nema opravdanja čak i da je ona kurva“. ¹⁴ Ipak, to opravdavajući, Thomas je okarakterizirao Sadeovo mučenje Keller kao „poprilično neugodnih sat-dva, i par minuta istinske nelagode ne tako različite od odlaska stomatologu iz 18. stoljeća.“ ¹⁵ Zbog novca se sve to isplatilo i „razumni ljudi to sagledavaju kroz širu perspektivu i znaju da je to bio samo incident.“ ¹⁶ Ronald Hayman, autor takozvane kritičke

biografije, bijedno tepe jedno te isto: „Brojni muškarci su uživali na sličan način; brojne su djevojke bez sumnje iskorištavale situaciju. Novac je bio efikasni lijek protiv bolova.“¹⁷ Angela Carter, u nedavnom pseudo-feminističkom eseju, tvrdi „da se Keller okušala u ucjeni i tko bi ju krivio?“¹⁸ Ulazeći u područje književnog prenemaganja do sada rezerviranog za Dečke, Carter piše: „Afera me očarava. Ima potpunost i lucidnost Brechtovog predloška. Žena trećeg staleža, prosjakinja, sirotinja nad sirotinjom, okreće poroke bogatih u oružje kojim bi ih povrijedila.“¹⁹ Njezine fantazije gotovo odgovaraju Haymanovima, koji upozorava:

Opet, ne bismo trebali uzeti zdravo za gotovo da je Sade uživao. Je li on uopće radio ono što je osjećao da želi raditi? Kao što je Gide rekao: „Ne može se nikada znati u kojem opsegu osoba osjeća, a do kojeg opsega hini osjećaje. Ova ambivalentnost konstruira osjećaj.“²⁰

Ali Roland Barthes je taj koji bešćutno otima Rose Keller njezin stvarni život kako bi održao Sadeovu legendu u lijepoj, iako beznačajnoj, prozi:

Potpuno odvojeno od vrijednosti koju je proizvelo zadovoljstvo Teksta, koliko sam ja shvatio Sadeov život, iako je bio grandiozan, to nije spektakl Čovjeka potlačenog od cijelog društva zbog njegove strasti, nije uzvišeno razmatranje jedne sudbine, već je, između ostalog, provincijalni način na koji Sade kaže „milli“ (mademoiselle, gospođica op.a) Rousset, ili milli Henriette, ili milli Lepinai, to je njegovo lažno ulizivanje kada oslovljava Rose Keller kupujući od nje seksualne usluge...²¹

Njegovo lažno ulizivanje je važno.

Biografi i intelektualci su postupali prema svim djevojkama i ženama koje je Sade ozlijedio s istim prezirom. Primanje novca, žena od muškarca, pogotovo briše zločin, negira štetu – bez obzira je li komentator običan životopisac ili veliki književni kritičar. Kupovanje žena novcem je očito očaravajuće. Magično dozvoljava svaki zločin prema ženama. Kada je ženi plaćeno, zločin je okajan. Da nije počinjenja stvarna šteta, bez obzira što se stvarno dogodilo, je posebno važna tema. Ta suština se ponavlja u Kinseyjevom *Institute's study of sex offenders* (v.str.188-198) i velikom broju suvremenih društvenih analiza koje, eksplicitno ili implicitno, definiraju seksualnu slobodu kao muškarce koji rade štogod im se prohtije bez blesavog otpora „puritanskih“ ili „potisnutih“ žena koje su nesposobne spoznati ili izreći seksualnu istinu. Prema Gearu, otrovane prostitutke u Marseillesu su malo pokvarile želudac i nije im bilo ništa nakon avanture."²² Prema Thomasu, prostitutke iz Marseillesa, za koje priznaje da su otrovane, otišle su na policiju kako bi pronašle zlikovca na kojeg bi mogle svaliti krivnju za sve njihove nedaće i neodobravanja."²³ Prema Haymanu, „bilo

je očito da je trovanje slučajno... [Sade] nije imao nijedan zamislivi motiv da bi ih htio ubiti.“²⁴ Mora se odati priznanje: Edmun Wilson, 1952. godine, reagirajući na besmislenu obranu Sadeovih zločina među književnicima, izjavio je da „nema trunke dokaza da bi se pretpostavilo kako [slatkiši] nisu bili namijenjeni, ako ne da ubiju djevojke, onda barem da imaju bolne posljedice, a ponašanje Sadea, prema riječima jedne od djevojaka, odlučujuće pokazuju da su posljedice takve i bile.“²⁵ Kada se uđe u područje diskursa o Sadeu, Wilsonova spremnost da povjeruje svjedočenju „jedne od djevojaka“ gotovo da je šokirajuća.

No, bijes osvete Sadeovih ulizica je rezerviran za Madame de Montrueil, Sadeovu punicu, jedinu ženu koja ga je za njegova života pokušala spriječiti. Strategija kritičara za žrtve bez imetka je da ih izbrišu. Madame de Montrueil se ne može izbrisati. Ona je bila odgovorna za Sadeovo utamničenje u Italiji, osiguravši *lettres de cachet*, službeno pismo s pečatom kralja koje autorizira zatvaranje. Također, u različitim periodima njegova života, pokušala ga je novcem izvući iz nevolje, te ga primorati da se zadovolji svojim brakom i svojom ženom. Kao aktivna žena, majka, osoba koja je poduzela radnje da ograniči okrutne indulgencije muškarca, život Madame de Montrueil monumentalno vrijeda Sadeove biografije. Prema Goreru, „njezin jedini cilj je bilo Sadeovo uništenje“²⁶ Također špekulira kako je bila ljubomorna na Sadeovu vezu s njezinom mlađom kćeri; ta ljubomora „ju je natjerala da ga napada i uništi ga koliko god je mogla tijekom sljedećih trideset godina.“²⁷ Prema raznim biografima, Madame de Montrueil je žudjela za Sadeom ali ju je on odbio; nije htio imati ništa s njom i stoga se ona okrenula intrigama protiv svog zeta; bila je osvetoljubiva i okrutna žena koja je odabrala Sadea kao svoju žrtvu; imala je debelu kožu i zamjerala beskrajna ogovaranja o Sadeovim raznim zločinima i stoga je pokušavala natjerati državu da ga ubije; žudjela je za svojom mlađom kćerkom koju joj je Sade oduzeo; morala je udati svoju mlađu kći što je Sade ometao; bila je nemilosrdna i zla zato što se žene miješaju u muške stvari. Edmund Wilson pokazuje nešto milosti kada kaže: „Ne, ne može se kriviti Sadeovu obitelj za njegovo zatvaranje.“²⁸ Ali Madame de Montrueil, majka dvije kćeri koje je obje uništio Sade, čuvarica njegove djece u godinama kada je Renee-Pelagie živjela sa Sadeom kao sudionica u njegovim zločinima, nije iskupljena s par riječi suosjećanja jednog kritičara. U literaturi o Sadeu ona je zločinka, ona koja je bila okrutna, ona koja je zloupotrebljavala moć, ona koja je bila sadistica, ona koja je bila opasna, ona koju je trebalo zaustaviti.

U književnim djelima o Sadeu, njegova vlastita majka i Renee-Pelagie su vrijedane na letargičan i nasumičan način. Druge su žene bile važnije Sadeu; njegovi književni prijatelji dijele njegove prioritete. Ne može se očekivati od onih koji nisu sposobni zamisliti patnju otetih i mučenih, otrovanih i silovanih, da shvate dugoročnu, složenu patnju žena u legalnom sužanjstvu. Sadeovu majku se posebno krivi što se povukla u religiju. Također ju se krivi što je umrla, jer je Sade uhićen kada ju je pokušavao posjetiti dok je bila na samrti. Renee-Pelagie se posebice krivi što je ostavila Sadea i spalila neke rukopise, što je možda napravila, a možda i nije. Također ju se krivi

što je ostarjela, postala debela, oslijepila. Također ju se krivi što je bila seksualno suzdržana, to jest što nije bila posebice revnosna u zadovoljavanju Sadeovih apetita. Ne krivi ju se za godine odanosti Sadeu, za njezine napore da ga zadrži van zatvora, njezine pokušaje da njezina majka bude uhićena, ili za njezino sudjelovanje u Sadeovim seksualnim i fizičkim mučenjima petnaestogodišnjih djevojaka. Sadeovo nasilje nad Renee-Pelagie, za razliku od nasilja nad drugim ženama, bilo je odobreno od strane zakona. Kao njezin suprug mogao joj je učiniti što god je htio. Također, mogao je trošiti njezin novac, što je i činio. Divljaštvo njegovog života stvorilo je neobični očaj u njezinom. Košmar njezina života izgubio se u slavljenju njegova.

Ponavljajte stihove

dok vam lekcije ne uđe u srce:

Niscriven, optužena za razvratnost, spaljena
1569.

Barbara Gobel, koju njezini tamničari opisuju
kao najljepšu djevu u Wurzburgu, spaljena
1629, u dobi od devetnaest godina.

Gospođa Peller, silovana od strane mučitelja
Inkvizicije jer je njezina sestra odbila suca
Franza Buirmana, 1631.

Maria Walburga Rung, suđeno joj je na
svjetovnom sudu u Manheimu kao vještici,
puštena na slobodu kao "samo žena u
prostituciji", ponovno optužena od strane
episkopalnog suda u Eichstadtu, mučena dok
nije priznala i onda spaljena živa 1723., u dobi
od dvadeset i dvije.

Što su mi to učinili?

Robin Morgan

"The Network of the Imaginary Mother"

Camus je uhvatio bit Sadeove legende kada je napisao: „Njegovo očajničko zahtijevanje slobode odvelo je Sadea u kraljevstvo sužanjstva...“²⁹ Diljem literature o njemu, s malim iznimkama, Sade se promatra kao netko čiji je proždrljiv apetit za *slobodom*, taj je apetit kaznilo nepravedno i represivno društvo. Utisak je da je Sade, kojeg je Apollinaire nazvao „taj najslobodniji duh od svih koji su ikada živjeli“³⁰, bio je čudovište što definiraju kao nešto neprirodno veličanstveno. Sadeovo kršenje seksualnih i društvenih granica, u njegovu pisanju i životu, se gleda kao nešto samo po sebi revolucionarno. Antisocijalni karakter njegove seksualnosti se gleda kao radikalna

promjena u društvu smrtonosnom u svojim represivnim seksualnim konvencijama. Na Sadea se gleda kao na odmetnika u mitskom smislu, veličanstvene figure pobune u djelima i literaturi čija seksualna glad, poput terorističke bombe, prijeti da će raznijeti uspostavljeni red. Zatvaranje Sadea se gleda kao demonstracija despotizma sistema koja mora zadržati, kontrolirati i manipulirati seksualnost, ne dozvoliti da slobodno ode prema anarhičnom samo-ispunjenu. Na Sadea se gleda kao žrtvu okrutnog Sistema, kao nekoga tko je kažnjen jer je imao hrabrosti pokazati antagonizam prema takvom sistemu. Legenda Sadea je posebno oživljena njegovim lažnim tvrdnjama, naširoko vjerovanim, da je trunio u zatvoru većinu svog života zbog razvratnog pisanja. Većinom se vjeruje da je Sadeova priča sljedeće: bio je genije čiji je um bio prevelik za sitničave puritance koji su ga okruživali; zatvaran je radi seksualne raskalašenosti, posebice u pisanju; držali su ga u zatvoru jer ništa manje nije moglo umanjiti opasnost koju je predstavljao uspostavljenom redu; zlostavljan je, nepravedno zatvoren, proganjan jer se usudio izraziti radikalne seksualne vrijednosti u svojem životu i svojem pisanju; kao „taj najslobodniji duh od svih koji su ikada živjeli,“ samo njegovo postojanje je bilo uvreda sistemu koji je zahtijevao pokoravanje standardima. Erici Jong je preostalo jedino da inzistira u članku za *Playboy* („Morate biti oslobođeni da biste se smijali“) da je Sade bio zatvoren radi njegovog smisla za humor.

Književnici koji pišu o Sadeu su fascinirani njegovim životom i radom, i nemoguće je znati bi li legenda o Sadeu bila živa kada bi jedno postojalo bez drugog. Edmund Wilson, kojemu se Sadeov rad gadi, fasciniran je njegovim životom. Simone de Beauvoir, kojoj se gadi Sadeov život, oduševljena je njegovim radom. Većina književnika zagovara, a ne analizira ga, zalučeni su njime kao subjektom upravo zato što su njegove seksualne opsesije zabranjene i istovremeno uobičajene. Knjige i eseji o Sadeu su križarske vojne, romantiziranje, mistificiranje u književnom smislu (tj. namjerno zbunjujući). Prožeti misionarskom strašću, svode se na ovo: Sade je umro za tebe – za sve seksualne zločine koji su počinjeni, za svaki seksualni zločin koji možeš zamisliti. Sade je patio jer je želio da to učiniš; bio je zatočen kao što ti možeš biti zatočen. „Ti“ je muškog roda. Zahtijevanje slobode koja se pripisuje Sadeu je zahtijevanje slobode kako to poimaju muškarci. Sadeova patnja i stavljanje u poziciju žrtve, bez obzira na uzrok i opseg, je istinska jer ju je muškarac proživio (Sade zato što je bio zatvoren, a pisci u morbidnom razmatranju muškarca kojega su uništili). Život niti jedne žene nije tako obožavan; patnja niti jedne žene nije tako oplakivana; niti jedna etika, aktivnost ili opsesija žene nije tako proglašena svetom u muškom traženju značenja slobode.*

Suštinski sadržaj Sadeove legende je stvorio sam Sade, posebice u svojim pismima iz zatvora i u buncanjima filozofskih diskursa koji prožimaju njegovu fikciju.

* **[I] niti jedan zločin žene“, napisao mi je RobinM organ u pismu, 20. srpnja 1979., „u tom slučaju, zasigurno nije bio opravdan, ispričan, romantiziran, prikazan kao nešto glamurno.“

Maurice Heine, slobodarski Ljevičar, i njegov sljedbenik Gilbert Lely, prvi takozvani učenjaci Sadea, ponovno je napisao Sadeova detaljno razrađena samo-opravljanja, i time ih je pretvorio u prihvaćenu činjenicu. Sade je napisao vlastitu legendu; Heine i Lely su je uskrisili; sljedeći pisci su je parafrazirali, branili i dotjerivali.

U pismima, Sade je militantan, s ponosom mučenika u pravедnosti: „Nevolja me nikada neće pokolebati...“, napisao je Renee-Pelagie iz Vincennes zatvora 1781. „Niti ću ikada imati srce roba. I ako me ovi bijedni lanci odvedu u grob, ti ćeš me uvijek gledati istim očima. Imam tu nesreću da sam od Nebesa dobio ovakvu odlučnu dušu koja se nikada nije mogla pokoriti niti će to ikada učiniti. Uopće se ne bojim nekoga uvrijediti.“³¹

Sade je taj koji je oslikao prikaz Madame se Montreuil koji sada njegovi biografi štampaju na veliko bez gospodarevog dara. Sade je napisao: „Ovo mučenje nije dovoljno ako se pita ovo odvratno stvorenje: mora biti uvećano svime što njezina mašta može smisliti kako bi se udvostručile strahote. Priznat ćete da je samo jedno čudovište sposobno za osvetu u tom opsegu.“³²

Sadeova obrana svega što je ikada učinio je vrlo jednostavna: nikada nije učinio ništa krivo. Ova obrana ima dva zasebna dijela. Prvo, nikada nije učinio ništa što bi zahtijevalo zatvaranje, jer nitko ne može dokazati da je to učinio, uključujući svjedoke čija riječ se ne može mjeriti s njegovom: „Svjedočenje djeteta? Ali to je bila njegova služavka, stoga, kao dijete i služavka, ne može joj se vjerovati.“³³ Drugo, sve što je on radio bila je uobičajena praksa. Ova dva proturječna stajališta samo-obrane često se stope kako bi otkrili Sadea kojeg su prikrili opčinjeni branitelji. Ovdje se on brani, opet svojoj supruzi, vezano uz optužbe za zlostavljanje pet petnaestogodišnjih djevojaka koje je izvorno pribavila Nanon, koja je kasnija rodila njegovo dijete:

Dam si oduška s njima; iskoristim ih. Šest mjeseci poslije, neki roditelji dođu i zahtijevaju da ih vratim. Ja ih vratim (nije ih vratio), i odjednom sam optužen za otmicu i silovanje. To je monstruoza nepravda. Zakon je po ovome pitanju... kako slijedi: strogo je zabranjeno u Francuskoj bilo kojoj svodnici pribavljati djeve, a ako je djevojka koju je pribavila djevica i uloži žalbu, neće biti muškarac već svodnica kažnjena na licu mjesta. Ali čak i da je muški prijestupnik tražio djevicu on nije podložan kazni: on samo radi što svi muškarcu rade. Ponavljam, svodnica je ta koja mu je pribavila djevojku i koja je savršeno svjesna da joj je to zabranjeno činiti, koja je kriva. Stoga, prva optužba protiv mene u Lyonu da sam oteo i silovao je potpuno nezakonita: nisam počinio nikakav zločin. Svodnica kojoj sam se obratio je ta koja je kriva – ne ja.³⁴

Korištenje žene, što se tiče Sadea, je njegovo apsolutno pravo koje se ne može ograničavati ili ukinuti pod nikojim uvjetima. Njegov gnjev što je kažnjen za svoje napade na žene nikada nije popustio. Njegovo inzistiranje na nevinosti ovisilo je konačno o jednoj tvrdnji: „Kriv sam za ništa više do jednostavnog slobodoumlja

(*libertinage*) koje se prakticira među svim muškarcima manje ili više prema njihovom prirodnom temperamentu i sklonostima.³⁵ Sadeove bratske veze su očite samo kada koristi zločine drugih muškaraca da bi opravdao svoje.

Sade je odredio „*libertinage*“ kao glavnu temu svojeg opusa. Richard Seaver i Austyn Wainhouse, u predgovoru zbirke Sadeovog rada, ističu da „*libertine*“ dolazi od latinske riječi *liber* koja ima značenje „sloboda“. Zapravo, u početku je riječ *libertine* imala značenje oslobođeni rob. Kada Sade upotrebljava tu riječ ona proturječi svojem početnom značenju, bez obzira na tvrdnje njegovih ulizičkih prevoditelja. Za Sadea, *libertinage* je okrutno upotrebljavanje drugih u svrhu svojeg seksualnog zadovoljstva. Sadeov *libertinage* je zahtijevao ropstvo, seksualni despotizam krivo prozvanim „slobodom“ je Sadeova ostavština s najvećom izdržljivošću.

Sadeov opus je gotovo neopisiv. Sama količina strahota je neviđena u povijesti pisanja. U svojoj fanatičnoj i potpuno ostvarenoj posvećenosti opisivanju i otkrivanju mučenja i ubojstva kako bi zadovoljio požudu, postavlja se pitanje od velike važnosti za pornografiju kao žanr: zašto? zašto je netko to napisao? U Sadeovom slučaju, kao najčešći motiv navodi se osveta društvu koje ga je progonilo. Ovo objašnjenje ne uzima u obzir činjenicu da je Sade bio seksualni grabežljivac i da je pornografija koju je on stvarao dio njegovog vrebavanja.

Nije dovoljno opisati Sadea kao silovatelja. Za Sadea je silovanje skromno, ne zadovoljava u potpunosti način zlostavljanja. U Sadeovom radu, silovanje je predigra, priprema za glavni događaj, koji je sakaćenje do smrti. Silovanje je suštinska dimenzija zato što je sila temeljna Sadeovom shvaćanju seksualne akcije. Ali s vremenom, uz ponavljanje, blijedi, postaje dosadnim, glupim trošenjem energije osim ako nije popraćeno mučenjem, i često ubojstvom žrtve. Sade je besprijekoran snuff umjetnik: orgazam na kraju zahtjeva ubojstvo. Žrtve su izrezane, nabijene na kolac, žive zapaljene, polagano pržene na ražnju, pojedene, odrubljenih glava, bičevane do smrti. Vagine i rektumi žena su zašiveni da bi ih se moglo rastrgati. Trebalo bi tisuće stranica da se samo nabroji strahote koje je Sade opisao. Ipak, neke teme se javljaju.

U Sadeovoj fikciji muškarci, žene, dječaci i djevojke su korišteni, zlostavljani, uništeni. Na vrhu su, oni koji imaju kontrolu, libertini, većinom stariji muškarci, aristokrati, moćnici vrlinom svojeg spola, bogatstva, položaja i okrutnosti. Sade opisuje seksualnost tih muškaraca u biti kao ovisnost: svaki spolni čin doprinosi razvijanju tolerancije; to jest, za uzbuđenje je potrebno sve više okrutnosti svaki put, za orgazam je potrebno sve više okrutnosti svaki put; žrtve moraju porasti u opakosti i broju. Svi inferiorni aristokratima koji su na vrhu prema njihovom bogatstvu, društvenom statusu, ili u njegovoj ili njezinoj sposobnosti za okrutnost postaju seksualno topovsko meso. Supruge, kćeri i majke posebno su izdvojene za ismijavanje, ponižavanje i prijezir. Sluge oba spola i ženske prostitutke su glavna populacija zlostavljanih, raskomadanih i pogubljenih. Lezbijski akti uljepšavaju pokolj; zamišljeni su od strane muškarca za muškarce; tako su muško-zamišljene da je božanstvena jebačina prožeta ubojstvima jedini mogući ishod.

U većini Sadeova opusa, ženske žrtve uvelike brojčano nadmašuju muške žrtve, ali njegova okrutnost uključuje sve. Ispoljava panseksualnu dominaciju – muškarac koji ne poznaje granice, ali svejedno mrzi žene više.

Dok aristokrati koji su na vrhu nikada nisu osakaćeni, oni su, na vlastiti zahtjev, bičevani i sodomizirani. Oni ostaju u potpunosti u kontroli čak i kada su bičevani i sodomizirani. Sve što im je učinjeno ili što oni čine je u svrhu dostizanja orgazma pod njihovim uvjetima. Sade je uspostavio impotenciju kao karakteristiku starijih libertina: sve gnjusniji zločini su potrebni da se postigne erekcija i ejakulacija. George Steiner, možda na njegovu slavu, propustio je cijeniti napredak požude u Sadeovom radu, posebice u *120 dana Sodome* : „Ukratko: s obzirom na fiziološku i živčanu složenost ljudskog tijela i broj načina na koji se može postići ili zaustaviti orgazam, broj načina na koje se može ostvariti snošaj je u konačnici ograničen. Matematičari seksa zaustavljaju se negdje oko šezdeset i devet; nema transcendentnog niza.“³⁶ Pokazujući svoju vlastitu vrstu mržnje prema ženama, Steiner nastavlja: „stvari su ostale u pravilu iste od kada je muškarac upoznao kozu i ženu.“³⁷ No, Sade govori upravo da muškarci postaju zasićeni prebrzo s onime što su imali, što god to bilo, a posebice sa ženama, također i sa kozama.

U Sadeovoj fikciji, muškarci koji su na vrhu izmjenjuju i dijele žrtve u pokušaju da stvore zajednicu temeljenu na zajedničkoj, iako mesoždernoj, seksualnosti. Dijeljena žrtva rezultira u dijeljenom orgazmu, vezi između muškog lika i između autora i njegovog muškog čitatelja.

Muškarci na vrhu također dijele izmet žrtvi. Oni kontroliraju eliminaciju i fizičku čistoću, taktika koja podsjeća na nacističke kampove smrti. Jedu izmet i kontroliraju prehranu svojih žrtvi kako bi kontrolirali kvalitetu izmeta. Dok su Freudovske vrijednosti ovdje primjenjive – analno je pokazatelj pohlepe, opsjednutosti materijalnim bogatstvom – lučevine, kao krv, samo meso, jede se zato što su ovi muškarci otišli dalje od vampirizma prema seksualnosti koja je u potpunosti kanibalistička.

Puno se pisalo o činjenici da su dva glavna lika Sadeovih djela, Justine i Juliette, žene. Juliette je posebno navedena kao emancipirana žena zato što se laća sakaćenja i ubojstva sa spektakularnom lakoćom Sadeovih muških likova; ona je ta koja zna kako uživati, kako pretvoriti bol u užitak, ropstvo u slobodu. To je, kako tvrde Sadeovi prijatelji, stvar *stava*: imamo Justine, silovanu, mučenu, zlostavljanu, a ona to mrzi, stoga je ona žrtva; imamo Juliette, silovanu, mučenu, zlostavljanu, i ona uživa, stoga je ona slobodna. Kao što je rekao Roland Barthes:

Vrisak je žrtvin znak; sama od sebe stvara žrtvu zato što odlučuje vrištati; ako bi pod istim uvjetima ejakulirala prestala bi biti žrtvom i transformirala bi se u libertinu: *vrištati! prazniti se!*, ta paradigma je početak izbora, tj. Sadejskog značenja.³⁸

„Sadejsko značenje“, svedeno na poznatiju prodiku: ako ne možeš ništa učiniti po nekom pitanju (a ja ću se pobrinuti da ne možeš), opusti se i uživaj. U kritičnim književnim djelima o Sadeovoj pornografiji, silovanje u kaznenom smislu postoji većinom kao subjektivna osuda osobe koja je iskorištena, a kojoj se uvijek pripisuje histerija. Žene, prema Sadeu, Barthesu i njima sličnima, mogu i trebaju izabrati iskusiti silovanje žena kako to muškarci doživljavaju: kao užitak.

Sadeov pogled na žene je Apollinaire slavio kao proročki: „Justine je žena koja je bila dosad porobljavana, bijedna i manje od ljudskog bića; nasuprot njoj, Juliette predstavlja ženu čiji je dolazak očekivan, lik kojeg još ne mogu ni zamisliti, koja proizlazi iz čovječanstva, koja će dobiti krila, i koja će obnoviti svijet.“³⁹

Justine i Juliette su prototipske ženske figure u muškoj pornografiji. Obje su voštane lutke u koje su zabadane stvari. Jedna pati i provokativna je u svojoj patnji. Što više pati, to više provocira muškarce da joj uzrokuju patnju. Njezina patnja je uzbuđujuća; što više pati, to se više njezin mučitelj uzbuđuje. Time ona postaje odgovorna za vlastitu patnju, s obzirom da je priziva pateći. Druga uživa u svemu što joj muškarci čine; ona je žena kojoj se to sviđa, bez obzira što je to „to“. Kod Sadea, „stav“ (kao što bi Barthes rekao) prema kojemu se netko stavlja u ulogu žrtve ili gospodara ovisi o stavu prema muškoj moći. Žrtva odbija stati na stranu muške moći, preuzeti njihove vrijednosti kao svoje. Ona vrišti, ona odbija. Muškarci shvaćaju taj otpor kao smiješnu ideju žena o čistoći i dobroti; dok zapravo žrtva odbija stati na stranu onih koji zahtijevaju njezino suučesništvo u vlastitoj degradaciji. Degradacija znači živjeti u predodređenom svemiru u kojemu osoba ne može birati što radi, samo svoj stav (da vrišti, da se ispražnjava) prema onomu što joj se čini. Nemoćna pokazati svoj otpor kao moć, žena koja pati pokazuje svoj otpor kao pasivnost, osim vriska.

Takozvana *libertina* ponovno gradi sebe prema slici najgrubljeg (najmoćnijeg) muškarca kojeg može naći i u savezništvu s njim preuzima dio njegove moći nad drugima. Ženske libertine u Sadeovom radu su uvijek podčinjene svojim muškim kolegama, uvijek ovisne o njima u financijskom i zdravstvenom smislu. Imaju autonomiju zato što im Sade to dopušta. U svakom drugom pogledu – prema vrijednostima, ponašanju, ukusima, čak i detaljima poput ejakuliranja sperme, što sve one čine – Sadeove libertine su muškarci. One su, zapravo, literarni transvestiti.

Sam Sade, u fusnoti u *Julietti*, dokazivao je autentičnost Juliette temeljem svojih uvjerenja da su žene više zlonamjerne, nego muškarci: „...što je osjetljiviji kao individua, to će ga oštrije ova užasna Priroda natjerati da se pokori neodoljivim zakonima zla; odakle proizlazi da se žene pokoravaju s više žara i većom umjetnošću nego muškarci.“⁴⁰ Poruka da su žene zle i da moraju biti kažnjene prožima Sadeov opus, bez obzira trebaju li ženski likovi predstavljati dobro ili zlo. Zloća žena i intenzivna mržnja prema ženskim genitalijama su glavna tema svakog Sadeovog opusa. I muški i ženski likovi pokazuju duboku averziju i gađenje prema vagini. Analna penetracija je ne samo preferirana, već često vagina mora biti skrivena od muškarca da bi se uzбудio. Sadeove ženske libertine su elokventne kada se radi o inferiornosti

vagine rektumu. Dok su dječaci i muškarci korišteni u Sadeovim požudnim ubojstvima, žene su oderane radi svih karakteristika koje ih razlikuju od muškaraca. Prema Sadeu, žene su agresivno poklane zato što su žene odvratne kao biološka i kao emotivna bića. Arogantnost žena da zahtijevaju ikakva prava nad svojim vlastitim tijelima su posebno uvredljiva Sadeu. Ikakvo drsko pretvaranje žena da imaju tjelesni integritet mora biti žestoko i užasno kažnjeno. Čak i kada Sade, na mjestu ili dva, tvrdi da žene imaju pravo prekinuti trudnoću kada žele, njegovo neprekidno slavljenje pobačaja kao erotsko nabijenog ubojstva stavlja pobačaj u središte njegovog nepopravljivog muškog vrijednosnog sustava: u njegovom sustavu žene nemaju tjelesnih prava.

Vjerski učenjak, John. T. Noonan, Jr. navodi Sadea kao „prvog u Zapadnoj Europi koji slavi pobačaj...“⁴¹ Citirajući Noonana, Linda Bird Francke, u *The Ambivalence of Abortion (Ambivalentnost pobačaja)*, tvrdi da je Sadeovo zagovaranje pobačaja bilo od velikog značaja pri donošenju odluke Pape da pobačaj mora biti zabranjen od trenutka začeća. Karakterizirajući Sadeov rad kao dio pokreta koji zagovara pobačaj, ona tvrdi da Sade „zapravo veliča vrijednosti pobačaja“⁴² Sade je veličao seksualnu vrijednost ubojstva i vidio je pobačaj kao oblik ubojstva. Za Sadea, pobačaj je bio spolni čin, čin požude. U njegovom sustavu, trudnoća je uvijek zahtijevala ubojstvo, obično ubojstvo trudne žene, koje bi bilo posebno uzbudljivo ako je ona u viskom stupnju trudnoće. Ništa ne bi moglo zadovoljiti Sadea više nego užasna smrt žena iskasapljenih na ilegalnim pobačajima. To je ostvarenje Sadeove seksualnosti.

U Sadeovom radu, i muška i ženska djecu su osakaćena, silovana, mučena i ubijena. Muškarci posebno napadaju svoje kćeri, a ponekad ih odgajaju s ciljem da im postanu ljubavnice, zlostavljajući ih najčešće te ih onda daju bliskim muškim prijateljima da ih iskoriste i ubiju. Sadeovi književni sluge transformirali su njegovu opsjednutost seksualnim nasiljem nad djecom oba spola u još jednu demonstraciju Sadeovog naprednog seksualnog ekstremizma. Kao što je Geoffrey Gorer napisao: „Prema Sadeu, vrlo mlada djeca su besramna, seksualno radoznala i obdarena snažnim seksualnim osjećajima. Djeca su prirodni polimorfni pervertiti.“⁴³ Zapravo, prema Sadeu, odrasli muškarci smatraju otmicu, silovanje, močenje i ubojstvo djece posebno ugodnim.

Sade se brine i o povredi majke – ne kao supruge već i kao žrtve svoje djece. Stalna uobraženost kroz Sadeovu fikciju je ta da su očevi čudesna seksualna bića, majke glupe i predstavljaju čistunke kojima bi bilo bolje da su kurve (ili da budu kurve kakve jesu). Kao filozof, Sade uporno tvrdi da osoba ništa ne duguje majci, jer je otac izvor ljudskog života.

... Budi neustrašiva, Eugenie [junakinja], i prihvati iste osjećaje; oni su prirodni: jedinstveno stvoreni od krvi našeg gospodara, ne dugujemo apsolutno ništa našim majkama. Što su osim sudjelovale u činu koji su pak naši očevi tražili? Stoga, očevi su ti koji su željeli naše rođenje, dok su majke tek pristale na njega. ⁴⁴

Prijezir prema majci je sastavni dio Sadeovog diskursa:

Ludilo je pretpostavljati da bilo tko duguje nešto svojoj majci. Na čemu bi se onda temeljila ta zahvalnost? Zar trebamo biti zahvalni što se ispraznila kada ju je netko jednom jebao?⁴⁵

Krucijalni je Sadeov scenarij da se kći okrene protiv majke, prisili ju da se podčini silovanju i mučenju, vrijeđajući ju i ponižavajući te na kraju uživa u njezinome ubojstvu. Sadeove ideje o ženama i seksualnoj slobodi su tumačene kroz njegov rad. Ima nekoliko ideja o ženama i seksualnoj slobodi i nimalo straha od ponavljanja. Žene su stvorene da budu prostitutke: „... tvoj spol nikada ne služi Prirodi bolje nego kada se prostituira našem; to jest, u kratko, rođena si kako bi bila izjebana.“⁴⁶ U silovanju muškarac ostvaruje svoja prirodna prava nad ženama.

Ako tada postane neosporno da smo od Prirode primili dar da bez ustručavanja izražavamo naše želje svim ženama, također postaje neosporno da ih imamo pravo prisiljavati na pokoravanje, ne isključivo, jer bih tada proturječio samome sebi, već privremeno [doktrina „ne-posesivnosti“]. Ne može se poreći da imamo pravo odrediti zakone koji prisiljavaju žene da se pokore plamenu onoga koji ju želi; a nasilje je jedan od načina na koje se izvršava to pravo te ga možemo zakonito primijeniti.⁴⁷

Sade je prokročio put onome što će postati etos seksualne revolucije dominiranoj muškarcima: zajedničko vlasništvo žena od strane muškaraca, niti jedna žena opravdana odbijanjem. Sade je priveo te ideale logičkom zaključku: državni bordeli u kojima bi sve žene bile prisiljene služiti od rođenja. Ideja neograničenom pristupu u potpunosti dostupnoj ženskoj populaciji, koja je tamo da bi bila silovana, kojima se može učiniti bilo što, je obuzela mušku maštu, pogotovo Ljevicu i pretvorena je u eufemistički zahtjev za „slobodan seks, slobodne žene“. Vjerovanje da taj nagon za neobuzdanim korištenjem žena je revolucionaran dovodi u gorki fokus značenje „seksualne slobode“ u ljevičarskoj seksualnoj teoriji i praksi. Sade kaže: koristite žene zato što žene postoje zato da bi ih muškarci koristili; činite im štogod vam donosi zadovoljstvo, bez obzira na posljedice po njih. Slijedeći ljevičarsku tradiciju, Peter Weiss, u drami poznatoj pod imenom *Marat/Sade*, parafrazira Sadea na ovaj veselo neiskreni način: „Čemu revolucija/bez sveopćeg snošaja.“⁴⁸

U varijaciji na ljevičarsku temu, Christopher Lasch, u *The Culture of Narcissism (Kultura Narcisizma)*, vidi Sadea ne kao osnivača nove etike seksualnog kolektiva, već kao osobu koja je predvidjela pad buržujске obitelji sa svojim „sentimentalnim kultom ženstvenosti“⁴⁹ i pad samog kapitalizma. Prema Laschu, Sade je naslutio „obranu ženskih seksualnih prava – njihova prava da raspolažu vlastitim tijelima, kako bi to feministkinje danas rekle... Vidio je, jasnije nego feministkinje, da se sva sloboda u

kapitalizmu na kraju svodi na jedno, istu univerzalnu obavezu da uživaš i budeš uživan.⁵⁰ Lasheova specifična i neobična interpretacija Sadea čini se da dolazi iz tvrdoglavog nerazumijevanja seksualnog integriteta kako ga vide feministkinje. U Sadeovom svemiru, obveza na uživanje proširena je na žene kao obveza da uživaju što su uživane - a ako to ne učine seks ostaje što je i bio: prisilni put do smrti. Ideja da je Sade prvi osmislio feminističke zahtjeve za ženska seksualna prava jednako je apsurdna kao i mišljenje Geralda i Caroline Greene, koji su u naslovu *S-M: The Last Taboo (S-M: Posljednji taboo)* napisali: „ako postoji jedna stvar koja Sade nije, to je seksist.“⁵¹

De Beauvoir je razumjela da „činjenica da izvorna intuicija koja leži u korijenu Sadeove cijele seksualnosti, i stoga njegove etike, je temeljni identitet spolnog odnosa i okrutnosti.“⁵² Camus je razumio da „dva stoljeća ranije i u manjim razmjerima [u usporedbi sa Staljinistima i Nacistima], Sade je veličao totalitarna društva u ime razuzdane slobode...“⁵³ Ni oni niti Sadeovi manje savjesni kritičari nisu percipirali da je Sadeova procjena žena bila jedina konstanta u povijesti – zamišljena i provedena u djelo – imajući za posljednicu uništavanje stvarnih života; da su Sadeovo zagovarane i slavljenje silovanja i tjelesnih povreda bile neprekidne teme kroz povijest. Spektakularna izdržljivost Sadea kao kulturne sile je bila zbog, a ne unatoč, zaraznosti seksualnog nasilja prema ženama na poslu i u životu. Sadeov rad utjelovljuje zajedničke vrijednosti i želje muškaraca. Opisan pod terminom „ekscesi“, snaga Sadeovog rada da zapali maštu muškaraca je izgubljena. Ništa u Sadeovom radu se ne odvija izvan uobičajenih uvjerenja muškaraca. U priči i diskursu, Sadeov koncept romance je sljedeći: „već sam vam ovo rekao: jedini put do ženinog srca je kroz mučenje. Ne znam niti jedan drugi siguran način.“⁵⁴ Sadeov koncept seksualnosti je ovo:

... nema sebičnije strasti od požude; niti jedne da je stroža u svojim zahtjevima; potpuno obuzet željom, samo sobom moraš biti zabrinut, a što se tiče objekata koji ti služe to uvijek treba biti smatrano nekakvom žrtvom, osuđenoj na žar strasti. Zar ne zahtijevaju sve strasti žrtvu?⁵⁵

Ovakva su uvjerenja uobičajena, često izražena manje grandioznim jezikom, podržavana u svojoj pravednosti primjenom zakona muške supremacije, pogotovo po pitanjima silovanja, fizičkog zlostavljanja i reprodukcije; u potpunosti su suglasna s praksom (ako ne i prodikom) svakodnevnih ljudi sa svakodnevnim ženama. Da Sadeov rad – dosadan, repetitivan i ružan kakav je – nije utjelovio ove općeprihvaćene vrijednosti, odavno bi bio zaboravljen. Da nije Sade – seksualni terorist, seksualni tiranin – u svojem životu isto tako utjelovio te vrijednosti, ne bi uzbuđivao uvrnuto, arogantno divljenje onih koji su ga prikazivali kao revolucionara, heroja, mučenika (ili u banalnoj prozi Richarda Gilmana, „prvog neodoljivog vjesnika u moderno vrijeme želje da bude nešto više nego što mu je društvo odredilo, da se ponaša drugačije od postojeće nametnute moralne strukture.“⁵⁶

Na kraju, Sade nije važan kao disident ili netko tko je različit; već kao svaki Čovjek, oznaka koju bi aristokrat gladan moći smatrao odvratnom, ali koju će žene, kada malo bolje pogledaju, smatrati točnom. Kod Sadea, istinska formula je otkrivena: moć osobe koja piše pornografiju je moć silovatelja / moć mučitelja je moć muškarca.

BIBLIOGRAFIJA

- ¹ . Albert Camus, *The Rebel*, trans. Anthony Bower (New York: Random House, Vintage Books, 1954), p. 35.
- ² Camus, *The Rebel*, p. 36.
- ³ Cited by Ronald Hayman, *De Sade: A Critical Biography* (New York: Thomas Y. Crowell Co., 1978), p. 81.
- ⁴ Georges Bataille, *Death and Sensuality* (New York: Ballantine Books, 1969), p. 163.
- ⁵ Donald Thomas, *The Marquis de Sade* (Boston: Little, Brown & Co., 1976), p. 103.
- ⁶ Thomas, *Marquis de Sade*, p. 104.
- ⁷ Ibid., p. 7.
- ⁸ Simone de Beauvoir, "Must We Burn Sade?" trans. Annette Michelson, in *The 120 Days of Sodom and Other Writings*, Donatien-Alphonse-François de Sade, trans. Austryn Wainhouse and Richard Seaver (New York: Grove Press, 1967), p.
- ⁹ Richard Seaver and Austryn Wainhouse, Foreword, *Justine; Philosophy in the Bedroom; Eugenie de Franval, and Other Writings*, Donatien-Alphonse-François de Sade, trans. Richard Seaver and Austryn Wainhouse (New York: Grove Press, 1966), p. ix.
- ¹⁰ Norman Gear, *The Divine Demon: A Portrait of the Marquis de Sade* (London: Frederick Muller, 1963), p. 135.
- ¹¹ Jean Paulhan, "The Marquis de Sade and His Accomplice," in *Justine; Philosophy in the Bedroom; Eugenie de Franval, and Other Writings*, p. 7.
- ¹² Hobart Ryland, Introduction, *Adelaide of Brunswick*, Donatien-Alphonse-François de Sade, trans. Hobart Ryland (Washington, D. C.: Scarecrow Press, 1954), p. 6.
- ¹³ Geoffrey Gorer, *The Life and Ideas of the Marquis de Sade* (London: Peter Owen, 1953), p. 28.
- ¹⁴ Thomas, *Marquis de Sade*, p. 47.
- ¹⁵ Ibid.
- ¹⁶ Ibid., p. 66.
- ¹⁷ Hayman, *De Sade*, p. 50.
- ¹⁸ Angela Carter, *The Sadeian Woman and the Ideology of Pornography* (New York: Pantheon Books, 1979), p. 29
- ¹⁹ Carter, *Sadeian Woman*, p. 29.
- ²⁰ Hayman, *De Sade*, p. 49.
- ²¹ Roland Barthes, *Sade! Fourier! Loyola*, trans. Richard Miller (New York: Hill & Wang, 1976), p. 8.
- ²² Gear, *Divine Demon*, p. 60.
- ²³ Thomas, *Marquis de Sade*, p. 76.
- ²⁴ Hayman, *De Sade*, p. 64
- ²⁵ Edmund Wilson, "The Vogue of the Marquis de Sade," in *The Bit Between My Teeth: A Literary Chronicle of 1950-1965* (New York: Farrar, Straus & Giroux, 1965), p. 162.
- ²⁶ Gorer, *Life and Ideas*, p. 37.

-
- ²⁷ Ibid., p. 23.
- ²⁸ Wilson, "The Vogue of the Marquis de Sade," p. 163.
- ²⁹ Camus, *The Rebel*, p. 36.
- ³⁰ Apollinaire, Preface to the 1949 edition of *Juliette* (Pauvert), cited by Austryn Wainhouse, Foreword to *Juliette*, Donatien-Alphonse-François de Sade, trans. Austryn Wainhouse (New York: Atheneum Publishers, 1967), p. ix.
- ³¹ Donatien-Alphonse-François de Sade, *Selected Letters*, ed. Margaret Crosland, trans. W. J. Strachan (New York: October House, 1966), p. 65.
- ³² Sade, *Selected Letters*, p. 66.
- ³³ Ibid., p. 74.
- ³⁴ Ibid., p. 70.
- ³⁵ Ibid., pp. 78-79.
- ³⁶ George Steiner, *Language and Silence* (New York: Atheneum Publishers, 1977), p. 69.
- ³⁷ Ibid.
- ³⁸ Barthes, *Sade! Fourier! Loyola*, p. 143.
- ³⁹ Apollinaire, cited by Wainhouse, Foreword to *Juliette*, p. ix.
- ⁴⁰ John T. Noonan, Jr., "An Almost Absolute Value in History," in *The Morality of Abortion*, ed. John T. Noonan, Jr. (Cambridge: Harvard University Press, 1970), p. 37.
- ⁴¹ John T. Noonan, Jr., "An Almost Absolute Value in History," in *The Morality of Abortion*, ed. John T. Noonan, Jr. (Cambridge: Harvard University Press, 1970), p. 37.
- ⁴² Linda Bird Francke, *The Ambivalence of Abortion* (New York: Random House, 1978), p. 14.
- ⁴³ Gorer, *Life and Ideas*, p. 174.
- ⁴⁴ Sade, *Philosophy in the Bedroom*, in *Justine; Philosophy in the Bedroom; Eugenie de Franval, and Other Writings*, p. 207.
- ⁴⁵ Sade, "The 120 Days of Sodom," *120 Days of Sodom*, p. 293.
- ⁴⁶ Sade, *Philosophy in the Bedroom*, p. 267.
- ⁴⁷ Sade, "Yet Another Effort, Frenchmen, If You Would Become Republicans," in *Philosophy in the Bedroom*, p. 319.
- ⁴⁸ Peter Weiss, *The Persecution and Assassination of Jean-Paul Marat As Performed by the Inmates of the Asylum of Charenton Under the Direction of the Marquis de Sade*, trans. Geoffrey Skelton (New York: Atheneum Publishers, 1967), p. 92.
- ⁴⁹ Christopher Lasch, *The Culture of Narcissism* (New York: Warner Books, 1979), p. 132.
- ⁵⁰ Lasch, *Narcissism*, p. 133.
- ⁵¹ Gerald and Caroline Greene, *S-M: The Last Taboo* (New York: Grove Press, 1974), p. 64.
- ⁵² De Beauvoir, "Must We Burn Sade?" p. 20.
- ⁵³ Camus, *The Rebel*, p. 47.
- ⁵⁴ Sade, "O xtiern," in *120 Days of Sodom*, p. 701.
- ⁵⁵ Sade, *Juliette*, p. 269.
- ⁵⁶ Richard Gilman, *Decadence: The Strange Life of an Epithet* (New York: Farrar, Straus & Giroux, 1980), p. 81.